

Slavica Ćosić

NASTAVNI FILM U NASTAVI POVIJESTI

Sažetak: Članak govori o primjeni nastavnog filma na satu povijesti u 5. razredu osnovne škole. Temelji se na osnovnom načelu suradničkog učenja – razmisli – razmijeni – prezentiraj. Naglasak je na esejskim pitanjima i uključivanju emocija u proces učenja jer je dokazano da upravo emocije potiču razumijevanje i pamćenje. Ujedno se razvija metakognitivna kompetencija - učiti kako učiti – što je svakodnevni zadatak u osnovnoj školi ne samo učitelja povijesti, nego i učitelja svih predmeta.

Ključne riječi: suradničko učenje, nastavni film, emocije, esej, prezentacija.

Uvod

Poznato je da svaki čovjek, pa i naši učenici, imaju **jedinstven stil učenja, rada i mišljenja**. Samo ih 30% uči akademski, a 70% vrlo različito. Zato je najbolje učiti **čineći ono što trebamo naučiti**. (Nevio Šetić)

Uloga nastavnika je poticati učenike na preuzimanje odgovornosti za vlastito učenje i to ne samo frontalnim ili individualnim radom, nego i suradničkim učenjem jer ono znači da učenici rade zajedno, ali prvenstveno svatko mora učiti i sam. (Brüning/Saum)

Autori navode "znanstvena istraživanja o mozgu i psihologija obrazovanja pokazuju kako učenje više ne može značiti da učenici usvajaju znanja prezentirana na nastavi. Dapače, svaki učenik mora osobno preraditi ponuđene informacije i aktivno ih ugraditi u svoj fundus znanja. Učenje je uvijek, prije svega, svojevrsna individualna konstrukcija." (Brüning/Saum, str. 9.)

Načela suradničkog učenja

Cilj je suradničkog učenja kod svih učenika uspostaviti aktivnu intelektualnu povezanost s predmetom učenja. Stoga, nema nastave bez zadanog vremena za individualno razmišljanje, bez razmjene misli u paru ili manjoj skupini prije prezentiranja pred cijelim razredom i bez osobne odgovornosti. Svaki učenik mora biti spreman za prezentaciju s napomenom da nikada ne dobijemo sve učenike.

Da bismo što većem broju učenika omogućili aktivno sudjelovanje na satu, možemo primijeniti jednostavno i djelotvorno nastavno načelo koje su autori nazvali:

"RAZMISLITI – RAZMIJENITI – PREZENTIRATI". (Brüning/Saum, str. 15.) Ovaj trolist pokazao se uspješan u mom radu ove školske godine na satu povijesti.

Uporaba nastavnog filma kao sredstva u nastavi povijesti

Stradling nudi 4 razine pri uporabi nastavnog filma na satu.

1. **gledanje filma** uz vođenje bilježaka (najvažniji događaji, komentari, intervjui, svjedočenja i sl.)
2. **rasprava** o svojim sažecima i stvaranje zajedničkog sažetka (u manjoj skupini)
3. **uspoređivanje** filma s udžbenikom (sličnosti i razlike)
4. **rasprava** o razlikama (utjecaj medija)

Četvrta je faza teška za osnovnoškolski uzrast, pogotovo učenike 5. i 6. razreda kako god im objasnili zadatak jer oni ne prate medije na taj način.

Jednostavnije i praktičnije je primijeniti načelo - **razmisli – razmijeni – prezentiraj** (u paru ili manjoj skupini). Temelj su rada učenika 3 etape.

1. **RAZMISLI** – svaki pojedini učenik mora samostalno, aktivno proraditi ponuđeni sadržaj i individualno ga ugraditi u svoju osobnu mrežu znanja. Novo se znanje povezuje s postojećim znanjem i iskustvom, a to jedino može sam učenik.
2. **RAZMIJENI** – ova etapa potiče promišljanje i pozitivnu komunikaciju (čitaju i objašnjavaju svoje komentare, pažljivo slušaju ostale, postavljaju pitanja, dogovaraju se i usuglašavaju stavove).

Etapa razmjene ima središnje značenje za proces učenja jer učenici izgrađuju svoje komunikacijske vještine i iznova aktiviraju i mijenjaju vlastitu mrežu znanja (proturječja, ispravljanje, proširivanje svog znanja).

3. **PREZENTIRAJ** – iznoseći svoje rezultate i slušajući rezultate drugih skupina, učenici ih mogu usporediti, ispraviti i proširiti.

Primjeri iz prakse u 5. razredu

Većina nastavnih filmova pripremljena za učenike i škole prilagođena je navedenim etapama suradničkog učenja (trolistu). Obično filmovi traju 15-20 minuta, a duži se mogu prekinuti prema potrebama ili dovršiti sve etape u dvosat. Ako dobiju određena pitanja prije gledanja filma, u individualnom će radu na njih odgovoriti, prodiskutirati o njima s partnerom u klupi, a nakon toga čuti nekoliko različitih odgovora u razredu. Tako sam radila do sada, a ove godine malo osvježeno i promjena, također u 3 koraka, ali ipak drukčije.

Prilagodila sam temeljna pitanja Brüninga (str. 87.) koja učenici dobiju u paru na klupu sa zadatkom da prepisu navedenih 5 pitanja u bilježnicu.

1. **Samostalno** razmisli i zapiši u bilježnicu što ti je **najvažnije** u filmu. Objasni zašto ti je baš to najvažnije.
2. Razmisli i zapiši u bilježnicu koje **znanje** možeš povezati s temom.
3. Napiši kojih se **iskustava** prisjećaš.
4. Navedi koji se **osjećaji** javljaju u tebi nakon pogledanog filma i objasni zašto se tako osjećaš.
5. Zapiši svoje **vlastito stajalište** o temi ili filmu. Objasni zašto tako misliš.

Za individualni rad treba odrediti zadano vrijeme 5-7 minuta i prekinuti rad jer će dopuniti u sljedećoj etapi.

Nakon individualnog rada razmjenjuju svoje mišljenje s mišljenjima drugih učenika i usuglašavaju stavove koje voditelj grupe piše na poseban papir prilagođen za prezentaciju pred cijelim razredom. U početku najviše vremena troše baš u ovoj fazi jer je usuglašavanje najteže. Samo su prvi put imali vremena koliko žele (15 min.), inače se prekida etapa razmjene nakon 10 minuta i tako ostaje 10 minuta za posljednju etapu – etapu prezentacije. Predstavnik svake grupe (svaki put mora biti drugi učenik) čita i objašnjava odgovore pred razredom.

Petaši su gledali 2 filma: Atenska demokracija u 1. polugodištu i Stari Rim u 2. polugodištu.

Atenska demokracija

Sva su pitanja esejskog tipa jer nema unaprijed smišljenog rješenja. Učenici pokazuju svoj uvid u neku temu ili razdoblje, testiraju se njihove sposobnosti da razluče što je bitno, interpretativne vještine te sposobnost da maštovito proniknu u prošlost i razviju priču spremni za raspravu. (Stradling, 203.)

Stoga sam 1. pitanju dodala **zašto** im je odabrani dio najvažniji. Još uvijek ostaje dio odgovora bez objašnjenja, ali većina pokušava objasniti. Teže ide "slabijim" učenicima jer su namjerno formirane grupe prema ocjenama dovoljan, dobar, vrlo dobar i odličan iz povijesti. Tako se i učenici sa slabijim sposobnostima potiču na razmišljanje u radu i ohrabruje ih se. Ukoliko sjede s "boljim" učenicima, uglavnom statiraju, dosađuju se i u najboljem slučaju prihvaćaju gotova rješenja, a najčešće smetaju u radu sebi, skupini i cijelom razredu.

Evo konkretnih učeničkih odgovora na **1. pitanje** što im je najvažnije u filmu i zašto:

- odgovori bez objašnjenja su općeniti, kao: sve o Ateni je najvažnije, ili zlatni kip božice Atene
- većina učenika izdvaja Perikla uz objašnjenje da je on poticao izgradnju akropole i agore kako bi Atena bila iznad svih država, tj. najviše je pridonio izgradnji Atene
- manji broj učenika ističe demokraciju jer svi muški Atenjani stariji od 18 g. mogu sudjelovati u gradskim poslovima; naučili su da se nije smjelo usprotiviti zakonu demokracije zbog kazne koja slijedi; Narodna skupština o svemu odlučuje i traže se odluke naroda.

Učenicima se mora razjasniti razlika između znanja i iskustva jer mlađi učenici ne znaju razliku i većinom ih brkaju, tj. misle da je to isto. Objasnila sam im da su znanja stekli u školi na satu povijesti učeći određenu temu, a iskustva stječu samostalno (npr. gledajući TV kalendar, dokumentarne filmove, povijesne filmove, čitajući enciklopedije i druge povijesne knjige, ili na internetu).

Na **2. pitanje** s kojim znanjem možeš povezati film odgovori su:

- s Atenom, Herodotom, Sokratom, Periklom i zlatnim dobom Atene, s grčkim bogovima i junacima
- s demosom u Grčkoj i atenskom demokracijom, Narodnom skupštinom, a to su uglavnom sve uočili kao najvažniji dio filma, i naglašavaju da su o tome učili na satu povijesti.

Na **3. je pitanje** kojih se iskustava prisjećaš najsiromašniji odgovor. U 5.d razredu ni jedan učenik nema iskustva o toj temi, dok su se rijetki sjetili da su gledali povijesni film o Troji i desetogodišnjim ratovima Trojanaca i Grka. Oni učenici koji su naveli enciklopediju i "neke" knjige, nemaju ništa konkretno pa se pretpostavlja da ništa ni nisu čitali o toj temi.

U **4. pitanju** koji su se osjećaji javili u tebi nakon filma i zašto naglasak je na emocijama koje su uvijek sastavni dio učenja pa je važno za učenike da se usredotoče na svoje emocije pri učenju. Razumijevanje dobiva smisao i značenje uključivanjem emocija u proces učenja jer upravo emocije dokazano potiču razumijevanje i pamćenje. (Brüning/Saum, str. 86.) Osjećaji, iskustva i znanje učenika traže da se učenici osobno snažnije uključe u tu temu jer najprije trebaju dobro razmisliti što mogu dovesti u vezu sa sadržajem filma. Zatim to zabilježiti u bilježnicu i pripremiti se za raspravu u skupini. Dodatno esejsko pitanje *zašto se tako osjećaju* navikava učenike da razmisle o osjećaju koji ih obuzima, izraze taj ili te osjećaje i prokomentiraju ih dovodeći u vezu sa sadržajem teme, tj. filma.

Svi su učenici izrazili svoj osjećaj, a samo vrlo mali broj učenika nije objasnio zašto se tako osjeća:

- najviše učenika ističe osjećaj **znatiželje i radoznalosti** jer bi željeli opširniji opis grčkog života, kulture, običaja i znanosti; zanima ih što će se dalje dogoditi i kako bi bilo da još uvijek tako živimo; uživljavaju se u prošlost i unose sebe u događaje
- dosta je učenika osjećalo **tugu** što žene i robovi ne mogu sudjelovati u državnim poslovima ili što ljude tjeraju iz zemlje na 10 godina zbog dugova
- rijetki su učenici **sretni** što je Periklo uspio unaprijediti grad Atenu
- jednom je učeniku bilo **smiješno** što su Perikla zvali glavica luka.

Najteže su učenici izrazili svoja iskustva o gledanoj temi – filmu. **5. pitanje napiši i objasni svoje stajalište o filmu**, također, pokazuje da učenici nemaju iskustva s takvim načinom rada, da im je to prvi put da moraju iznijeti svoj stav o gledanom i objasniti zašto tako misle. Morali smo porazgovarati i objasniti što je to stajalište o nečemu kako bi uopće mogli napisati. Naglasili smo da izdvoje i objasne zašto im je film pozitivan, koristan, poučan ili zanimljiv, ali isto tako mogu slobodno objasniti što im se nije svidjelo, tj. zašto im je negativan.

- "Slabiji" učenici kažu da nemaju stajalište o filmu ili im se sve sviđa, što je vrlo neodređeno, kao da film nije ostavio nikakav trag u njima. Prije vjerujem da ga ne znaju izraziti.
- većina učenika ističe da je film bio koristan i poučan jer su proširili svoje znanje iz škole, a demokracija ih uči složnosti i miru
- osobito im je bilo zanimljivo biranje govornika i dozvola da može pričati samo 6 minuta
- kad naglašavaju da je film pozitivan jer su naučili nešto novo, ne navode konkretno što je to novo
- dosta učenika pored pozitivnog navodi i negativne elemente – nije im se svidjelo što žene nisu imale pravo glasa u Narodnoj skupštini, a oni su za ravnopravnost između žena i muškaraca

U etapi **prezentacije rezultata** cijelom razredu ukazuje se prvenstveno na vrlo uspješne odgovore, dopunjava nepotpune i nastoji drugi put izbjeći odgovore bez objašnjenja slušajući objašnjenja učenika u razredu i učeći na dobrim primjerima.

Stari Rim

Drugi film u 5. razredu gledali smo sredinom 2. polugodišta. Vidljiv je mali napredak u radu jer su znali koji ih zadaci očekuju za vrijeme i nakon gledanja filma. Ponovo su pitali što trebaju pisati o svojim iskustvima i što je

to stajalište. Isto je tako vidljiv i napredak u dobivenim odgovorima – konkretniji su, samostalniji, opširniji, tj. razrađeniji. Naravno, još mnogo treba raditi dok se većina učenika ne osamostali u iznošenju svojih misli, iskustava, osjećaja i stavova s potkrijepljenim obrazloženjima.

Za najvažniji dio filma s objašnjenjem zašto je najvažniji navode:

- forum jer je središte grada i na njemu se održava društveni život, okupljaju se ljudi, trgovci izlažu svoje proizvode
- rijeka Tiber jer je Rimljani smatraju svetom; 8 mostova preko Tibera jer povezuje obale i ljude
- terme jer osim kupališta imaju knjižnicu i vrt za okupljanje ljudi i razmjenjivanje misli

Najčešće odgovaraju da film povezuju **sa školskim znanjem** sa sata povijesti, ali nema konkretno čega se sjećaju. Manji broj učenika povezuje s Koloseumom, legendom o postanku grada Rima te carevima Dioklecijanom i Konstantinom te progonima kršćana. Osim povijesti, navode i znanje iz vjeronauka.

I dalje je najslabija povezanost s **iskustvima** koja imaju o toj temi jer je najčešći odgovor da nemaju iskustva ili navode općenito knjige i filmove bez konkretnog sadržaja. Vrlo rijetki učenici sjetili su se filmova o gladijatorima i njihovoj borbi u areni (kad su čuli, onda su se sjetili da su ga gledali – znači iskustvo postoji, ali ga još ne povezuju). Još manji broj učenika sjetio se povijesnog filma Spartak (iako su ga gledali), a pojedinci su gledali Asterixa i Obelixa u borbi protiv Rimljana. Samo je jedna grupa gledala film o Juliju Cezaru, a druga igrala igricu na internetu.

Od **osjećaja** prevladava *znatiželja* jer žele naučiti više nego što piše u udžbeniku; nakratko se vratiti u to vrijeme i uživo vidjeti njihov život i običaje, ili ih zanima što će se dalje događati nakon završetka filma. Dio učenika ističe svoju *sposobnost* koju će, možda, naslijediti od Rimljana kao vrsnih graditelja hramova, kuća, ljetnikovaca... Jedna je grupa osjetila *snagu i veličinu* jer je takav bio i Rim – velik i snažan.

Negativno stajalište odnosi se na neravnopravnost žena i robova koji u amfiteatru moraju stajati, dok svi muškarci iz Senata sjede; žao im je i ne odobravaju borbe gladijatora za život s drugim gladijatorima ili životinjama.

Najviše učenika ističe da je film **poučan ili pozitivan** jer su mnogo naučili o životu Rimljana što prije nisu znali; upoznali su njihov grad, kuće, hramove, akvedukte; saznali da ima 900 kupališta (terma) u Rimu s knjižnicama.

Bitno je da svi učenici čuju rezultate/razmišljanja svih skupina jer tako dopunjuju ili ispravljaju svoje odgovore.

Zaključak

Znamo da školske ocjene nisu mjerilo poslovnog uspjeha ili kvalitete života odraslih. Uspjeh u velikoj mjeri ovisi o socijalnim vještinama. Što se čovjek bolje nauči timski rješavati određene zadatke, vjerojatnije je da će u poslu biti uspješan. Nameće se zaključak: **suradničkim učenjem** u nastavi pridonosi se kasnijem uspjehu i osobnoj sreći učenika.

Svejedno hoćemo li nastavni film uporabiti za obradu nastavnog sadržaja ili pri ponavljanju, tj. produblivanju i proširivanju, vrlo se uspješno može primijeniti temeljni model suradničkog učenja "**razmisliti – razmijeniti – prezentirati**". Bitno je samo osigurati dovoljno vremena za sve 3 etape s obzirom na to da učenici još uvijek teško povezuju sadržaj filma s nekim svojim pozitivnim ili negativnim iskustvom. Treća je razina najzahtjevnija jer učenici oblikuju vlastito stajalište, mišljenje ili prosudbu o gledanom filmu, ali povezuju i s temom, znanjima, iskustvom i osjećajima, osobito emocijama jer su one uvijek sastavni dio učenja.

Prema teoriji **višestrukih inteligencija** (Thomas Armstrong, str. 22.) svaka osoba posjeduje svih 8 inteligencija, s tim da su neke visoko razvijene, druge prosječne, a treće relativno nerazvijene. Bitno je naglasiti da većina ljudi može razviti svaku inteligenciju do zadovoljavajuće razine kompetencije ako im se pruže odgovarajući poticaji, znanje i nastava. (Gardner)

Nastavni film svakako u učeniku izaziva **emocionalne reakcije** pa treba omogućiti učenicima iskazati ih jer učenici rijetko imaju priliku na satu doživjeti stvarne osjećaje, tj. uzbuđenje, čuđenje, ljutnju, radost ili brigu.

Teorija višestrukih inteligencija omogućava da s nižih razina mišljenja učenici prijeđu na složenije kognitivne zadatke koji ih pripremaju za život.

Literatura

1. Armstrong Thomas, *Višestruke inteligencije u razredu*, Educa, Zagreb, 2006.
2. Brüning Ludger/Tobias Saum, *Suradničkim učenjem do uspješne nastave – Kako aktivirati učenike i potaknuti ih na suradnju* – Naklada Kосinј, Zagreb, 2008.
3. Stradling Robert, *Nastava europske povijesti 20. stoljeća*, Srednja Europa, Zagreb, 2003.

A TEACHING FILM IN HISTORY CLASS

Summary: The article discusses application of a teaching film in history class in the fifth grade of elementary school. It is based on the main principle of cooperative learning – think – exchange – present. The focus is given to the essay questions and inclusion of emotions into learning process, for it has been proved that emotions stimulate understanding and memory. At the same time, metacognitive competence is developed – learning how to learn – which is a daily task, not only of history teachers, but of other subject teachers as well.

Key words: cooperative learning, teaching film, emotions, essay, presentation.

(Sažetak na engleski prevela
Dubravka Kuna, viši predavač)

Author: Slavica Ćosić, nastavnica hrvatskog jezika i povijesti
OŠ Vladimir Nazor, Čepin

Review: Život i škola, br. 24 (2/2010.) god. 56., str. 259. – 266.

Title: Nastavni film u nastavi povijesti

Categorisation: stručni članak

Received on: 27. rujna 2010.

UDC: 371.3:94>371.68

371.311.4:94

Number of sign (with spaces) and pages: 16.590 (:1800) = 9.216 (:16) = 0,576